

Wietse Bruinsma

Interview met Leendert van 't Leven

Een leven met tropische imkerij

Leen van 't Leven heeft een schat van ervaring met de tropische bijenhoudery opgebouwd. In een gesprek met hem zit je nooit zonder gesprekstof: de herinneringen vloeien rijkelijk. En hij is nog lang niet uitgewerkt...

Bij de afgelopen jaarvergadering van NECTAR in januari van dit jaar kwam ik Leendert na lange tijd weer eens tegen. Nu moest het er maar eens van komen, van al die goede voornemens: na afloop van de vergadering zijn wij eens rustig in een hoekje gaan zitten om over Leens rijke tropische bijencarrière te praten. In dit interview hebben we het vooral gehad over zijn leven met de bijen en zijn bemoeienis met NECTAR.

Iets over NECTAR en PUM

NECTAR (www.nectarbees.net), staat voor het Netherlands Expertise Centre for Tropical Apicultural Resources. De vereniging is opgericht in 1990 op initiatief van Joop Beetsma, ouderen onder u welbekend, samen met een aantal Wageningse en Utrechtse entomologen. NECTAR verenigt een aantal Nederlandse deskundigen op het gebied van (sub)tropische bijenhoudery. Daarbij biedt zij haar diensten aan organisaties op het vlak van ontwikkelingshulp aan. NECTAR onderhoudt overigens nauwe banden met de Commissie Internationaal van de NBV. Die laatste speelt vragen om ondersteuning en advies door aan NECTAR. Bijenhoudery in de (sub)tropen wordt meestal be-

dreven om inkomen te genereren. Voor velen onder ons tegenwoordig in het westen, die de imkerij allereerst zien als een hobby dicht bij de natuur, is dit toch wel een heel andere benadering.

Naar Leens gevoel hebben veel projecten ter ondersteuning van de imkerij in ontwikkelingslanden in het verleden niet het succes gekend dat men er van gehoopt had. Veel van die problemen zijn terug te voeren op onbekendheid van ontwikkelingsorganisaties en overheden met de speciale aard van bijenhoudery en daaraan gekoppelde projecten. Immers, bijhouden heeft zoveel verschillende facetten, en die zijn voor de niet-ingewijde niet gemakkelijk te overzien.

Er is in de laatste jaren een fors aantal uitzendingen in de bijenhoudery geweest door PUM, het *Programma Uitzending Managers*. In de periode 2009-2014 waren dat er 78! Dit om aan te geven dat de ontwikkeling van de tropische bijenhoudery op dit moment veel aandacht krijgt. Vaak was de werkopdracht van de door PUM uitgezonden deskundigen niet zo een-twee-drie duidelijk, want opgesteld door de plaatselijke PUM-verantwoordelijke in een land, met in de regel weinig kennis van zaken op het gebied van de imkerij.

Tropische bijenhouderij

Leen kreeg ruim 60 jaar geleden zijn eerste drie bijenvolken, gehuisvest in een simplexkast, een bisschopsmuts en een gewone korf. Dat was in Zierikzee. Een jaar later bij de Watersnoodramp in de nacht van 31 januari 1953 dobberde zijn korf omgekeerd in de tuin. De twee andere volken waren al verdronken. Het korfvolk was nog in goede staat en werd op een hoge droge plaats gezet. Maar na terugkomst uit de evacuatie periode, na de zomer, bleek ook dit volk het niet overleefd te hebben. De bijenweide was verwoest door het zoute water. Leen heeft als achtergrond bosbouw-cultuurtechniek en kwam terecht bij de Heidemij, afdeling Buitenland. Sindsdien heeft hij altijd in ontwikkelings-samenwerkingsprojecten gewerkt, waarbij hij daarnaast ook bijenteelt bedreef, niet alleen met de honingbij, maar ook met *Apis cerana* (de Aziatische honingbij), *floreana* (de dwerghoningbij) en *dorsata* (de reuzenhoningbij). Veel herinneringen heeft hij aan vier bezoeken aan Nepal, waar hij stevast een SNV-bijenteeltproject gerund door NECTAR-leden bezocht. In dit project werden *cerana* en *mellifera* naast elkaar gehouden. Het is eigenlijk merkwaardig om *mellifera* te willen houden in de biotoop van *cerana* en *dorsata*, maar dat was nu eenmaal de onderzoeksopdracht... Het leek erop dat *mellifera* wel geschikt is voor de laagvlakte maar *cerana* beter op zijn plaats is in de bergachtige biotoop. Veel van zijn imkersactiviteiten vonden plaats in het kader van NECTAR, in samenwerking met PUM. Dat betekende vaak: individueel opereren en op je eigen intuïtie afgaan, en je niet beperken tot wat er op schrift stond over het werkbezoek. Immers: vaak weten de lokale bijenhoudergroeperingen niet precies wat ze nou eigenlijk moeten vragen... Maar dit soort initiatief stelt PUM zeker op prijs! Leen en ik hebben veel gesproken over hoe NECTAR meer steun zou kunnen geven aan PUM. Zo is er op 23 april jl. een goed bezochte gezamenlijke bijeenkomst geweest, waar de aanwezige imkers veel suggesties hebben gedaan om toekomstige uitzendingen door PUM op het gebied van de bijenhouderij een maximale kans van slagen te bieden. Verder ziet Leen veel in het organiseren van een cursus tropische bijenteelt door NECTAR. Het zou een goede zaak zijn als hier meer samenwerking uit voortkwam. Misschien ook wel voor de Nederlandse imkerij. Om maar wat te noemen: hebben we onze tegenwoordig zo populaire lattenkast niet te danken aan ervaringen uit de tropische bijenhouderij? Leen heeft lang in Suriname gezeten, van 1973 tot 1992. Daarbij hield hij commercieel ruim 90 volken, waarvan 5% nog 'gewoon' het karakter van de Italiaanse bij had en de rest geafricaniseerde bijen waren. Grote uitdaging was hoe deze te behandelen. Vijf procent van de volken was volstrekt onhandel-

baar, maar deed uitstekend dienst als waakvolken, erg nuttig in de Surinaamse context... Hoe agressief ook, de opbrengsten waren zonder meer goed: 5 ton honing in goede jaren (dus gemiddeld 50 kg/volk/jaar), 'slechts' 3,5 ton in magere jaren.

Waarop letten bij tropische bijenhouderij?

Het is bij lange na niet genoeg om het bijhouden technisch goed in de vingers te hebben als je een bezoek brengt aan een (sub)tropisch bijenproject. Een greep uit de zaken waar je op moet letten:

1. Is er lokale expertise aanwezig waar ik bij kan aansluiten? Met wat voor soort imkers zal ik contact kunnen leggen? Wat is hun kennis en ervaring in de imkerij?
2. Welke bij zal ik aantreffen? Wat raad ik de plaatselijke imkers met betrekking tot het te kiezen ras? Volgens Leen was er een PUM-mer die, zonder om te zien naar de kwaliteiten van lokale bijen, zonder aarzelen de imkers adviseerde om de Buckfast-bij in te voeren...
3. Welke kasten zijn gangbaar in de regio? Moet ik aansluiten bij de plaatselijk meestal gebruikte behuizingen of moet ik een nieuw type promoten?
4. Hoe is de lokale/regionale markt voor bijenproducten? Hoe is de kwaliteit van de honingverwerking en marketing? Naar Leens ervaring brengt de lokale markt brengt altijd het meeste op als het product van internationale kwaliteit is.
5. Komen de behoeften van de plaatselijke bijenhouders overeen met de vraag zoals die aan PUM geformuleerd is?
6. Welke ziekten, plagen en natuurlijke vijanden van de bijen spelen ter plekke een rol?
7. Hoe ga ik om met extreme klimaatomstandigheden? Als je bij meer dan 40°C met bijen reist, is een varroarooster in de bodem niet genoeg om een massale warmloper te voorkomen! Leen reist altijd met een reisraam boven op het volk waardoor bij lange ritten ook nog water verneveld kan worden.
8. Sociaal-culturele aspecten. Leen gaf het voorbeeld van de Thaise markt waar ramen vol met broed een gewilde plaatselijke lekkernij zijn...

Vragen, vragen, vragen, en als je in het veld staat moet je daar toch een antwoord op hebben...

Verder lezen

De stichting Bees for Development verschaft veel informatie over de tropische bijenhouderij (in het Engels). Niet alleen ondersteunt de organisatie bijenprojecten in een aantal tropische landen, maar ze geeft ook training en biedt een collectie erg interessante publicaties aan. (www.beesfordevelopment.org) ●